

بایدها و نبایدهای مبارزه با فساد

بررسی اقدامات انجام شده برای مبارزه با فساد در مالزی

گردآورنده: نورالدین رضایی - کارشناس مدیریت بانک کشاورزی استان ایلام

مبارزه با فساد و پیشگیری از آن از طریق جلب مشارکت و نظارت عمومی، عامل عمده‌ای برای ایجاد شفافیت و پاسخگویی در سازمان‌های دولتی و تسریع‌کننده توسعه پایدار اقتصادی و اجتماعی در کشورهای در حال توسعه است.

امروزه به علت جهانی شدن اقتصاد و تجارت، برای جلوگیری از اثرات سوءفساد، اقدامات جهانی برای مبارزه با فساد از طریق نهادهای بین‌المللی انجام می‌گیرد و سازمان‌هایی در صحنه بین‌المللی برای مبارزه با فساد به وجود آمده‌اند، مانند سازمان شفافیت بین‌المللی، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی... و تقریباً می‌توان گفت که یک نهضت جهانی برای مبارزه با فساد ایجاد شده است.

در بسیاری از کشورها برای مبارزه با فساد برنامه‌ها و اقدامات اصولی شکل گرفته که بدون شک این برنامه‌ها و اقدامات، مخصوصاً در کشورهایی که در زمینه مبارزه با فساد موفق بوده‌اند، می‌تواند الگوی خوبی برای مبارزه با فساد باشد. لذا استفاده از

کمک‌های سازمان‌های بین‌المللی برای ریشه‌کن کردن فساد و به‌کارگیری راهکارهای پیشنهادی این سازمان‌ها به لحاظ انجام تحقیقات علمی در این زمینه و استفاده از تجربیات جهانی در این امر مفید است.

نکته مهم در این رابطه این است که در استفاده از راهکارها و روش‌های جهانی مبارزه با فساد، توجه به شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران ضرورت دارد و بدون توجه به این ویژگی‌ها، موفقیت در برنامه‌های مبارزه با فساد دشوار خواهد شد. آنچه به عنوان ویژگی‌های بارز کشور ما در برنامه مبارزه با فساد باید حتماً مورد تامل قرار گیرد، عبارت است از:

۱) اقتصاد دولتی، یعنی دولت در تخصیص منابع بین بخش‌های مختلف اقتصادی نقش عمده‌ای دارد و این تخصیص‌ها بعضاً با امتیازاتی توأم است. این مساله از عمده‌ترین دلایل فساد مالی در کشور ما محسوب می‌شود و چون تخصیص منابع بر مبنای سازوکارهای بازار انجام نمی‌گیرد، لذا رقابت اقتصادی هم به صورت واقعی وجود ندارد.

۲) ساختار نظارتی در کشور ما از مشکلات متعددی رنج می‌برد و نظارت درون‌قوه‌ای و بین‌قوه‌ای کامل و منسجم و قوانین ناظر بر آن از شفافیت لازم برخوردار نیست و ضمانت اجرایی قوی بر تصمیمات

ساختار نظارتی وجود ندارد. ۳) فرهنگ فردگرایی موجب شده است که منافع گروهی و اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گیرد و هرکس در صدد کسب منافع فردی و قومی، حتی از طریق غیراصولی باشد.

۴) فعال‌نشدن عملی نهادهای مدنی و احزاب و گروه‌های سیاسی در ایفای نقش اجتماعی خود، به دلیل نهادینه‌نشدن آنها در جامعه و ضعف سازوکارهای دموکراتیک در کشور نیز فرایند نظارت عمومی را محقق نساخته است.

در مالزی، به موازات برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های توسعه، مبارزه با فساد نیز در دستور کار قرار گرفته است.

۵) مشکلات نظام اداری که از عمده‌ترین آنها می‌توان به ساختار نامناسب، نیروی انسانی زیاد و ناتوان (به لحاظ کیفی)، روش‌های قدیمی انجام کار، قوانین و مقررات انبوه و پیچیده و ناکارآمد، عدم استفاده بهینه از ابزارهای تکنیکی و... اشاره کرد. این وضعیت عامل اصلی شیوع فساد و به وجود آمدن گروه‌های مختلف شده است، به طوری که تقریباً

فعال‌نشدن عملی نهادهای مدنی و احزاب و گروه‌های سیاسی، موجب شده است که مفهوم نظارت عمومی تحقق نیابد.

بخشی از کارها با اخذ رشوه به وسیله این گروه‌ها و ایادی آنها در سازمان‌ها انجام می‌گیرد. در چنین شرایطی، برای هرگونه برنامه جامع مبارزه با فساد باید اقداماتی معمول شود تا زمینه‌های عملی لازم برای پیاده کردن آن برنامه فراهم آید.

در این قسمت، تجارب مبارزه با فساد در کشور مالزی که موفقیت‌های چشمگیری داشته، به عنوان نمونه‌ای بارز به اختصار مطرح می‌شود.

تجربه مالزی

مالزی با ۲۱ میلیون نفر جمعیت، متشکل از نژادها و اقوام مالایایی، چینی، هندی،... پس از کسب استقلال در سال ۱۹۷۵ و به‌خصوص طی سه دهه اخیر، در زمینه‌های مختلف، تحولات بسیاری داشته و در امور اداری و اقتصادی و صنعتی به پیشرفت‌های شایان توجهی دست یافته است که بدون مبارزه حساب‌شده مستمر با فساد (اداری) امکانپذیر نبوده است.

در این کشور، استقلال قوای سه‌گانه مقننه، اجراییه و قضاییه پیش‌بینی شده و طبق قانون، نهادهایی در تابعیت قوه اجرایی، مسوولیت آموزش عمومی و ترویج مشارکت مردم در مبارزه با فساد و تخلفات اداری و نظارت بر عملکرد سازمان‌های دولتی را برعهده دارند.

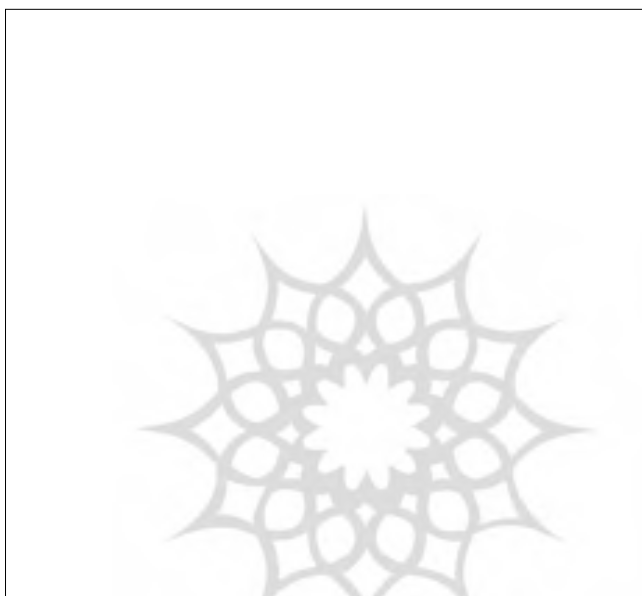
از مجموعه تلاش‌ها و عملکرد مالزی در زمینه مبارزه با فساد چنین برمی‌آید که این کشور همواره دچار مشکلات ناشی از فساد (اداری) بوده

است و به همین دلیل، شناسایی و درک و مبارزه با آن را لازمه زمینه‌سازی مناسب برای رشد و توسعه ملی تلقی کرده و بدین منظور، اقدامات مستمر و موثری را به عمل آورده است و به موازات برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌های توسعه، مبارزه با فساد را نیز در دستور کار خود قرار داده است. همچنین به منظور بسترسازی

در استفاده از راهکارها و روش‌های جهانی مبارزه با فساد، توجه به شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایران ضرورت دارد.

برای شفافیت عملکرد و پاسخگویی سازمان‌های دولتی، تلاش‌های منسجمی را تحت‌نظارت کمیته یکپارچگی مدیریت در سطح ملی، ایالتی و ناحیه‌ای سازماندهی کرده است. مسوولیت اصلی هدایت و کنترل این حرکت اصلاحی هم به واحد برنامه‌ریزی و مدیریت و مدرنیزاسیون اداری مالزی (MAMPU) سپرده شده و موسسه ضدفساد مالزی و دفتر شکایات مردمی نیز در هماهنگی با مرکز مزبور فعالیت دارند.

موسسه ضد فساد مالزی: موسسه ضدفساد، تنها سازمانی است که در مالزی مسوولیت بررسی و پیگیری تمام موارد مربوط به فساد (اداری) را طبق قانون برعهده دارد. هریک از سازمان‌های عمده

② فعال‌نشدن عملی نهادهای مدنی و احزاب و گروه‌های سیاسی، موجب شده است که مفهوم نظارت عمومی تحقق نیابد.

دولتی هم باید فعالیت‌های خود را در چارچوب راهبرد کلان دولت برای سال ۲۰۲۰ میلادی در قالب "چشم‌انداز و ماموریت" برنامه‌ریزی و اجرا نمایند. این موسسه ماموریت خویش را به شرح زیر تعیین کرده است:

(۱) کمک به ایجاد جامعه‌عاری از فساد برمبنای ارزش‌های اخلاقی و تحت‌هدایت حکومتی پاک، کارآمد و قابل‌اعتماد.

(۲) تبدیل موسسه ضدفساد، به سازمانی حرفه‌ای و الگویی به عنوان مشهورترین موسسه ضدفساد دنیا طبق اصول عدالت و قاطعیت و اعتماد.

(۳) مبارزه هماهنگ و مداوم با فساد و سوءاستفاده

از موقعیت سازمانی تا جایی که همه موسسات عمده دولتی متعهد به اجرای قوانین و مقررات و پشتیبان منافع ملی باشند.

آژانس ضدفساد مالزی، مبارزه مستمر با فساد اداری را در قالب وظایف اساسی زیر انجام می‌دهد:

(۱) رسیدگی به موارد اعلان‌شده فساد از منابع مختلف و ارائه نتایج بررسی به دادستان عمومی برای تعقیب آنها از طریق دادگاه. شایان ذکر است که رشوه و سوءاستفاده از موقعیت شغلی، از مصادیق بارز فساد بشمار می‌روند.

(۲) آموزش عمومی و ترویج مشارکت مردمی در شناخت، پیشگیری و مبارزه با فساد. این آموزش‌ها از طریق برنامه مدارس، رادیو، تلویزیون، مطبوعات، فیلم، سمینارها و دوره‌های آموزشی برای گروه‌های مختلف اجتماعی و کارکنان سازمان‌ها به طور مستمر برگزار می‌شود.

(۳) بررسی نظام‌ها و رویه‌های کاری سازمان‌های خدماتی دولت به منظور تسهیل خدمات‌رسانی دولت از طریق یافتن نقاط مساله‌دار و مستعد فساد و توصیه کارکردها و عملکردها و توان پاسخگویی سازمان و افزایش کنترل‌های داخلی که درنهایت، به کاهش امکان وقوع فساد منجر می‌شود.

(۴) پاسخگویی به استعلام سازمان‌ها راجع به سابقه فساد کارمندان در زمان ترفیع آنها از طریق یک نظام اطلاع‌رسانی.

موسسه ضدفساد مالزی دارای دو معاونت، سه واحد زیرنظر رییس سازمان و ۱۴ دفتر ایالتی و شعبه مطابق نمودار است.

واحد بازرسی در این تشکیلات، مسوولیت بررسی موارد فساد و جمع‌آوری اطلاعات و اسناد و مدارک به صورت آشکار را برعهده دارد. ماموران این واحد در بررسی‌های خود، طبق قانون می‌توانند به انواع اطلاعات در سازمان‌ها دسترسی داشته باشند. شایان ذکر است که دسترسی به اطلاعات بانکی

اخذ رشوه و سوءاستفاده از موقعیت شغلی، از مصادیق بارز فساد بشمار می‌روند.

بقیه را در سایر موارد به مصرف می‌رساند. این ۱۰ سازمان از طرف مرکز برنامه‌ریزی و مدیریت و مدرنیزاسیون اداری مالزی (MAMPU) مشخص شده‌اند و شامل پلیس، گمرک، واحدهای حمل‌ونقل، مقامات محلی در ایالت‌ها و مسوولان مهاجرت می‌شود. مشخصه مشترک این سازمان‌ها تماس مستقیم با مردم و ارائه خدمات به آنهاست.

(۲) واحد بهبود روش‌ها هم از دو سال قبل راه‌اندازی شده و مسوولیت مطالعه سازمان‌ها با عنایت به نقاط ضعف شناسایی شده از طریق بازرسی‌ها و دادن مشاوره و اصلاح سیستم‌ها و رویه‌ها برای رفع موانع و موارد مستعد فساد سازمان‌های دولتی را برعهده دارد. وظایف این واحد، ارزیابی و تحلیل کارها، سیستم‌های سازمان‌های خدمات عمومی به منظور ساده‌سازی فرایندها و تسهیل کشف موارد فساد اداری، ارائه مشاوره و کمک به موسسات برای حذف فساد بنا به درخواست آنها و ارائه مشاوره به روسای سازمان‌های خدمات عمومی برای اعمال تغییر و اصلاح در کارها و سیستم‌ها به منظور کاستن از امکان وقوع فساد است.

(۳) وظیفه واحد تعقیب هم تامین خدمات قانونی موردنیاز آژانس فساد و تعقیب موارد فساد است. تعقیب پرونده‌هایی که مرحله بررسی را پشت‌سر گذاشته‌اند، از طریق دادستانی و دادگاه صورت می‌گیرد. (۴) واحد برنامه‌ریزی و هماهنگی خطمشی‌ها نیز برنامه‌ریزی فعالیت‌های آژانس ضدفساد و هماهنگی خطمشی‌های آن با سیاست‌های کلی دولت را برعهده دارد.

(۵) وظیفه واحد خدمات مدیریت نیز تامین خدمات پشتیبانی در زمینه مدیریت و امور اداری موسسه ضدفساد است. آژانس ضدفساد در هریک از ایالت‌های ۱۴گانه مالزی دارای دفتری است که در ارتباط با دفتر مرکزی، انجام فعالیت‌های ضدفساد در سطح ایالت‌ها را برعهده دارند.

منابع

۱) سازمان و فعالیت‌های ضدفساد اداری (هنگ‌کنگ، مالزی، سنگاپور) / انتشارات دانشگاه تهران / دانشکده مدیریت / بررسی تشکیلات و وظایف حوزه نخست‌وزیری مالزی / سازمان امور اداری و استخدامی کشور.

2) Malaysian Anti-Corruption Agency.

مختلف توسط مردم یا پلیس یا ماموران اطلاعاتی خود موسسه فراهم می‌آید. معاونت پیشگیری از فساد نیز مسوولیت اقدامات تبلیغی، آموزشی و اصلاحی را در سطح کشور به منظور پیشگیری از وقوع فساد اداری به عهده دارد و این ماموریت را از طریق واحدهای تابعه خود به شرح زیر به‌انجام می‌رساند:

دولتی بودن اقتصاد، از عمده‌ترین دلایل فساد مالی در کشور محسوب می‌شود.

۱) واحد ارتباطات و آموزش که مسوولیت جلب همکاری و حمایت جامعه، آموزش عمومی و تبیین فساد از طریق تولید محصولات آموزشی (مانند کتاب و فیلم و...)، استفاده از روش‌ها و وسایل مناسب سمعی و بصری و رایانه در جهت ریشه‌کن کردن فساد از کشور را برعهده دارد. این واحد ۷۰ درصد منابع خود را در ارتباط با ۱۰ سازمان اول مستعد فساد و ۳۰ درصد

مستثنا است و دسترسی به آنها مستلزم اخذ مجوز خاص است. این واحد از دبیرخانه و چهار شعبه به شرح زیر تشکیل شده است:

- ۱) شعبه بازرسی ویژه که مسوول بازرسی فسادهای سازمانیافته است.
- ۲) شعبه بازرسی عمومی که مسوول بازرسی موارد مختلف فساد است.
- ۳) شعبه بازرسی اقتصادی که مسوول بازرسی موارد فساد مربوط به امور اقتصادی است.
- ۴) شعبه ثبت سوابق که مسوول ثبت و نگهداری سوابق افراد خاص و پاسخگویی به استعلام سوءسابقه کارمندان دولت است.

واحد اطلاعات نیز وظیفه جمع‌آوری اطلاعات، تعقیب و مراقبت، تامین کمک‌های ابزاری جمع‌آوری اطلاعات، انجام عملیات و کسب اطلاعات پنهانی و اجرای موارد پروژه‌های تحقیقی راجع به فساد را برعهده دارد. اطلاعات مربوط به فساد هم یا از دفتر شکایات مردمی (که سازمانی مستقل و تحت‌نظارت دفتر نخست‌وزیر است) ارسال می‌شود یا به روش‌های